שנאמר [1]משפט אחד יהיה לכם ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לווין [א]אלא מעתה טעו לא ישלמו כל שכן אתה נועל דלת בפני לווין אי הכי תרתי קתני דיני ממונות בשלשה הדיוטות גזילות וחבלות בשלשה מומחין ועוד [ב]שלשה שלשה למה לי אלא אמר רבא תרתי קתני משום דרבי חנינא רב אחא בריה דרב איקא אמר מדאורייתא חד נמי כשר שנאמר [2]בצדק תשפוט עמיתך אלא משום יושבי קרנות אטו בתלתא מי לא הוו יושבי קרנות אי אפשר דלית בהו חד דגמיר אלא מעתה טעו לא ישלמו כ"ש דנפישי יושבי קרנות מאי איכא בין רבא לרב אחא בריה דרב איקא איכא בינייהו דאמר שמואל [ג]שנים שדנו דיניהן דין אלא שנקראו בית דין חצוף לרבא לית ליה דשמואל לרב אחא בריה דרב איקא אית ליה דשמואל: נזק וחצי נזק וכו': נזק היינו חבלות משום דקא בעי למיתנא חצי נזק תני נמי נזק שלם חצי נזק נמי היינו חבלות תנא ממונא וקתני קנסא הניחא למאן דאמר [ד]פלגא ניזקא קנסא אלא למאן דאמר פלגא ניזקא ממונא מאי איכא למימר אלא איידי דקא בעי למיתנא תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה דממון

שאינו

שנאמר משפט אחד יהיה לכם. ממונות כנפשות וכיון דכתיב דרישה וחקירה בדיני נפשות דכתיב (דברים יג) ודרשת וחקרת הוא הדין לדיני ממונות: **שלא תנעול דלת.** שימנעו מלהלוות שמא יכפור והעדים יטעו ולא תהא עדותן מכוונת ויפסיד. והכא נמי שמא לא ימצא מומחין לכופו לדין: **אלא מעתה טעו.** הדיוטות בדיני ממונות לא ישלמו דכיון דברשות רבנן קא נחתי הוו להו כמומחין וכל המומחה לב"ד אם טעה פטור מלשלם כדלקמן באחד דיני ממונות (דף לג.) הא שאינו מומחה חייב: **כל שכן שאתה נועל דלת.** דסבר דלמא טעו בי דינא ופטרי ליה ומפסידנא: **אי הכי.** דבהודאות והלואות שלשה בעינן למה ליה לרבי אבהו לאוקומה למתניתין במה הן קתני (ב:): **תרתי קתני.** מאי למימר דיני ממונות דהיינו הודאות והלואות בשלשה כל דהו וגזילות וחבלות בג' מומחין ומשום דחלוקין בדיניהן לא כללינהו באחד כללא: **ועוד.** אי חדא קתני למה לי למיתני תרי זמני שלשה הכי איבעי למיתני דיני ממונות שהן גזילות וחבלות בג': **תרתי קתני.** דודאי ג' בעינן דעירוב פרשיות כתיב כאן ומיהו בהדיוטות סגי משום דרבי חנינא (שם) והכי קאמר דיני ממונות דהיינו הודאות והלואות בשלשה הדיוטות וגזילות וחבלות בשלשה מומחין: **מדאורייתא חד נמי כשר.** בהודאה והלואה דכתיב תשפוט לשון יחיד ואין עירוב פרשיות כאן ומתניתין ודאי תרתי קתני כדאמרן ומיהו שלשה בהודאות והלואות לאו מדאורייתא אלא מדרבנן: **גזירה משום יושבי קרנות.** תגרין שאין בקיאין בטיב דינין ויזכה את החייב ויחייב את הזכאי: **דגמיר.** ששמע מחכמים ומדיינין הלכות דין מלוה: **טעו לא ישלמו.** דהא ברשות נחתי אפי' מדאורייתא: **כל שכן דנפישי יושבי קרנות.** דלא איכפת להו למיגמר: [ה]**לרבא.** דאמר מדאורייתא תלתא בעינן לית ליה דשמואל דאמר דיניהן דין: **בית דין חצוף.** שעברו על תקנת חכמים: **היינו נזק היינו חבלות.** מאי קרי נזק ומאי קרי חבלות הא נזק אחד מחמשה דברים של חבלות הוא (ב"ק פג:) וליתני חבלות ולא בעי נזק: **חצי נזק נמי היינו חבלות.** דשור תם שחבל אינו משלם אלא חצי נזק וכיון דתנא חבלות אף חצי נזק במשמע: חבלות ממונא הוא דאפחתיה לדמי'. חצי נזק קנסא הוא דסתם שוורים אינם נוגחים ולא היה לבעלים לשמרו כל זמן שלא הועד ולא בעי לשלומי מידי אלא קנסא הוא דקנסיה רחמנא כדי שירבה בשמירת שווריו: **פלגא נזקא ממונא.** בפרק ארבעה אבות (ב"ק טו.) פליגי בה דקסבר סתם שוורים נגחנים הם ומדינא כולהו בעי לשלומי דהוה ליה למינטריה ורחמנא הוא דחס עליה:

שאינו

שנאמר משפט אחד וגו'. ואם תאמר ת"ל דעיקר דרישה וחקירה בעדים זוממין כתיב בפרשת שופטים בדיני ממונות ובדיני נפשות וי"ל דמכל מקום לא הוה מצרכינן דרישה וחקירה כשאר דיני ממונות אלא דווקא בעדים זוממין אי לאו דכתיב משפט אחד: **שלא** תנעול דלת בפני לווין כו'. גזילות וחבלות וכתובת אשה וירושות ומתנות בכולהו נמי לא בעינן דרישה וחקירה כדי שתנעול דלת בפני גזלנין ואם תאמר מהאי טעמא לא ניבעי מומחין בגזילות וחבלות כמו בהודאות והלואות ויש לומר דלגבי מומחים לא שייך למיחש ביה כמו זה דנחששא מועטת אדם נמנע מלהלוות לחבירו אם לא ימצא דיינין מזומנים לגבות חובו אבל גזילות וחבלות יודע הגזלן שיטריח הנגזל אחר המומחין עד שימצא לדון עם הגזלן ועי"ל דגזילות וחבלות נמי בעו דרישה וחקירה ולא ממעטינן אלא הודאות והלואות והא דמוקי כריש אחד דיני ממונות (לקמן דף לב:) מתניתין דמצרכה דרישה וחקירה בדיני קנסות לאו דווקא דיני קנסות קאמר דגזילות וחבלות קרי להו נמי קנסות כדאשכחן לקמן (דף יג:) גבי שאלמלא הוא בטלו דיני קנסות דמיירי בכל הנהו דבעי שלשה מומחין מיהו כתובת אשה וירושות ומתנות ונזקי שור בשור הוי בכלל הודאות והלואות וכל הנהו דמסקינן בהחובל (ב"ק דף פד:) דעבדינן שליחותייהו וגובין אותו בבבל ולא בעי מומחין ואם תאמר והא אשכחן בכמה דוכתין שהיו דנין בבבל גזילות וחבלות כפ"ב דב"ק (דף כא.) גבי ההוא גברא דבנה אפדנא אקילקלתא דיתמי וחנן בישא (שם דף לז.) דתקע ליה לחבריה וכן בכמה מקומות ויש לומר דבכל הנהו אפשר שדחקו זה את זה ע"י דתפסי או דאמר אקבעיה לדינא בארץ ישראל כדאיתא בסוף פרק קמא דב"ק (דף טו.) וי"מ דווקא גזילות שעל ידי חבלות כמו דמינצו בי תרי ומחו אהדדי עד שתוקף אחד וגוזל את חבירו דכי האי גוונא לא שכיח ולא עבדינא שליחותייהו וא"ת והיאך היו דנין דיני גזילות ובאיזהו נשך (ב"מ דף סא:) היאך היו דנין דיני ריבית הא אמרינן ריש הגוזל קמא (דף לד:) הגזלנים ומלוי ברבית שהחזירו אין מקבלין מהם וי"ל דהא אמרינן בימי רבי נשנית משנה זו ומפרש רבינו תם דווקא בימיו ולא לפניו ולאחריו משום עובדא דהתם ולהכי לא פריך התם מכמה משניות אלא מברייתות ששנאן רבי לרבי חייא[ו]: **אלא** מעתה טעו לא ישלמו. פירש בקונטרס כיון דברשות קא עבדי הוי שאינו מומחה כמומחה ולשון כ"ש שאתה נועל כו' אין מתיישב דלא ה"ל למימר כ"ש אלא ה"ל למימר א"כ אתה כו' אלא משמע מלשון כ"ש דמכח נעילת דלת הוה פריך וה"פ כיון דחיישת לנעילת דלת הוה לן למימר טעו לא ישלמו דאי מחייבת להו לשלם לא יתרצו להתמנע בדין ואם תאמר מאי קושיה הא לא מחייב לשלם אא"כ נטל ונתן ביד כדאמר באחד דיני ממונות (לקמן דף לג.) ויש לומר דפריך למאן דמחייב בלא נטל ונתן: **ועוד** שלשה שלשה למה לי. איכא דוכתי דדייק הכי ואיכא דוכתי דלא דייק[ז]: **ומדאורייתא** חד נמי כשר. פירש בקונטרס דקסבר אין עירוב פרשיות כתיב כאן וקשה דא"כ בצדק תשפוט למה לי לכך נראה דאפי' למאן דאית ליה עירוב פרשיות קאמר: **אי אפשר** דלית בהו חד דגמיר. דמאן דלא גמיר פסול לדינא כדמוכח בזה בורר (לקמן דף כג.) דתנן זה פוסל דיינו של זה ופריך בגמרא כל כמיניה דפסיל לדיינים ומשני בערכאות דסוריא ופירש שם בקונטרס שהם יושבי קרנות ואע"ג דפליגי רבנן ואמרי אימתי בזמן שמביא עליהם ראיה שהם קרובים או פסולים הא לאו הכי לא מצי פסיל היינו דווקא בערכאות שנתמנו להיות דיינים: **כ"ש** דנפישי יושבי קרנות. גם כאן פריך מכח זה כיון דחיישת ליושבי קרנות הוה לן למימר טעו לא ישלמו כדי שלא יתרחקו הנהו דגמירי ואז אי אפשר דליכא חד דגמיר ומשני כ"ש דנפישי לכן ישלמו כדי שילמדו דיני ממונות שלא יטעו פן יתחייבו לשלם: **לרבא** לית ליה דשמואל. בה"ג פוסק כשמואל אע"ג דרבא פליג עליה משום דרב נחמן קאי כוותיה לקמן (דף ה.) והא דאמר בפרק ב' דכתובות (דף כב. ושם) גבי ג' שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו דמשמע דאין הלכה כשמואל ה"פ כשמואל בעלמא סבירא להו בקיום ובזה אין הלכה כמותם דאפילו רב נחמן דקאי כשמואל דשנים שדנו דיניהם דין מודה דקיום שטרות בג' כדאמר בחזקת הבתים (ב"ב דף מ. ושם) וכן הא דאמר בזה בורר (לקמן דף ל. ושם) גבי אודיתא ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו התם נמי ה"פ כשמואל בעלמא סבירא להו באודיתא וכתבו בהודאה בפני שנים בלא קנין ובזה אין הלכה כמותו כדאמר התם בפני שנים וקנו מידו כותבין ובפני שלשה כותבין ואפילו לא קנו מידו וכדמפרש התם דקבעי דוכתא ושלחי ומזמני ליה: **נזק** היינו חבלות. לאו בשור שהזיק שור קאמר דהא איתא בהחובל (ב"ק דף פד: ושם) דגובין אותו בבבל ולא בעי מומחין אלא בשור שהזיק אדם והא דקאמר משום דקבעי למיתני ח"נ דלא כר"ע דקאמר (שם לג.) אף תם שחבל באדם משלם במותר נ"ש ומיהו נראה דאיירי בכל ענין אף בשור דאזיק שור דהא מסיק בהחובל (שם דף פד:) דהא דגובין בבבל נזקי שור בשור היינו דווקא נזקי שן ורגל דמועדין מתחלתן אבל נזקי קרן אמרינן התם דאין מועד בבבל:

אין

מסורת הש"ס

א) [לקמן לג: ועי"ש פירש"י], ב) [ועי' תוספות בכורות נא: ד"ה א"כ], ג) [לקמן ה: ל. פו: כתובות כב.], ד) [ב"ק טו. כתובות מא.], ה) [נ"ל אחר ד"ה בית], ו) [ועי"ע תוספות ב"ק לג: ד"ה כימין], ז) [ועי' תוספות בכורות נא: ד"ה א"כ].

◆

תורה אור השלם

1. מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:
ויקרא כד כב

2. לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט לֹא תִשָּׂא פְנֵי דָל וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ:
ויקרא יט טו

◆

מוסף רש"י

משפט אחד יהיה לכם. וכיון דאשכחן דכתיב בדיני נפשות ודרשת וחקרת וגו' (דברים יג) הוא הדין לדיני ממונות (יבמות קכב.). **אלא מעתה טעו.** ב"ד בדיני ממונות, **לא ישלמו.** דדילמא אי שבקת להו לדרוש ולחקור הוו רווחי למילתא ולא הוו טעו (לקמן לב.). **כל שכן אתה נועל.** דמתיירא להפסיד ע"י ב"ד טועין (שם). **פלגא ניזקא.** שמחייבה תורה שור תם (כתובות מא.). **ממונא.** דין הוא שישלמו ואינו קנס, ונפקא מינה דאי מודה מקמי דלתו סהדי לא מיפטר (ב"ק טו.). ומשלם על פי עצמו (כתובות שם).

עין משפט
נר מצוה

בג א מיי' פ"ב מהלכות נזקי ממון הלכה ז ופ"ה מהל' סנהדרין הל' ט סמג עשין פז לג טוש"ע ח"מ סימן א סעיף א:

◆

רבינו חננאל

שנאמר משפט אחד יהיה לכם ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעו דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לווין. כלומר אם תצריכהו למומחין ימנע מלהלוות אחד את חבירו כי אומר אם יכפור או יסרב אנה אמצא מומחין שידינו ויוציאו משפטי טוב לי שלא להלוות. ונמצא נמנע מלהלוות. ואקשי' עליה אי הכי דחדא קתני במתניתין למה לי למיתנא ג' בדיני ממונות וג' בגזלות וחבלות ואת אמרת דהכי קתני במתניתין מה הן דיני ממונות גזלות וחבלות ופריק רבא לעולם תרתי קתני כלומר כי דיני ממונות בין הודאות והלוואות בין דיני (ממונות) [גזילות] שלשה מומחין בעינן. ואמאי אכשרו רבנן האידנא בהודאות והלוואות אפי' הדיוטות משום דרבי חנינא. רב אחא בריה דרב איקא אמר מדאורייתא אפילו חד כשר שנאמר בצדק תשפוט עמיתך. ומשום שוכני מדינות שאין בהם מומחין התקינו ג'. אמר אי אפשר דלית בהו חד דגמיר. וקיי"ל [א] כרב אחא בריה דרב איקא דמדאורייתא חד והוא מומחה וקיבלוה עלייהו דיין דיני ממונות כדבעינן למימר לקמן.

[א] מוגה כפ' יד רמ"ה.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones

Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com